Մ Ե Ղ Ո Ւ Հ

7ր ՏԱՐԻ Թ. 193 — ՀԱՆԴԷՍ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ — 19 ԵՒ 26 ՄԱՐՏ 1863

Ինչ որ խմբագրութեան և Տնօրէնութեան կը վերաբերի պէտք է ուղղել առ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀՈՎՈՒՆԱՆՑ, Ղալաթիա, փողոց Եօհաննըլար, թիւ 55։ —Անվճար նամակ կամ ծրար կը մերժուի։

Օրագիրը ամեն շաբաթու երեքշաբթի օրերը կը հրատարակուի։

Գին տարեկան 120 ղուռուշ արծաթ. — վեցամսեայ 70. — եռամսեայ 40. մէկ թիւը 4 ղուռուշ. դուրս Բերա-կաւած Օրագրոց ճամբու ծախքը ընդունողին վրայ է։ — Յանուցման տողը 1 ղուռուշ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆՔ ԿԸՆԴՈՒՆՎԻՆ

Ի. ՊՕՂՒՍ Օրագրոյս գրասենեակը, Մեծ-Նոր-խանի վերի դուռը թիւ 2։

ՋՐԻՒՆԻՆ Տեարց Ալեւտիքեան եղբարց վաճառատունը և ԾԱՂԻԿ Հանդէսին գրասենեակը։—ՏՐԱՊԻԶՈՆ խաչատուր աղա Էմմաեանի գրասենեակը։

Ը.Ջ Դ

Ջատկական տօներու պատճառաւ Մարտ 26ի ելնելու **ՄԵՂՈՒԻ** թերթը չըպիտի հրատարակուի։

ՄԵՂՈՒՆ այսուհետև շաբաթ օրերը պիտի ելլէ կանոնաւոր կերպով։

Օրագրոյս բաժանորդութեան գինը կանխիկ ըլլալով արդոյ բաժանորդներէն անոնք որ տակաւին իրենց բաժանորդութեան գինը չեն հատուցած, կը խնդրենք որ ժամ առաջ վճարել բարեհաճին։

ՆՈՐ ԿՕՆՍՓՈՒԹԻՒՆՔ

Ուրֆայէն խիստ ցաւալի լուրեր կը հասնին մեզ։

Սեպտ Գրիգոր Եպիսկոպոսը՝ որ Ուրֆայի առաջնորդն է, այն աստիճան եպերելի ու իր եկեղեցական աստիճանին անվայել ընթացք մը բռներ է, որ հասարակութեան զըլխաւորներէն հարիւր հոգիի չափ զացեր իրենց ընտանեօքը Պապադաւան եղեր են։

Գրիգոր Եպիսկոպոսը ժողովրդեան մէջ երկպառակութիւնները ձրգելը բաւական չի համարելով և իր անձնական շահը ամեն բանէ նախապատս բռնելով գացեր շուկայէն հասարակ ձէթ ծախու առեր և իբրև բուն իսկ Եկմիածնէն եկած միւռոն 4000 ղուրուշի ծախեր է տեղւոյն եկեղեցիին։

Ըրդէն քանի քանի անգամ Ուրֆայի բնակիչներն ու քահանայները առաջնորդնուն անվայել վարմունքները Ազգային Վարչութեան գրած են, ու դժբաղդաբար Վարչութիւնը տակաւին պատասխան մ'անգամ չէ տուած ինչպէս որ կիմանանք այն նամակներէն որ մեզ հաղորդված են։

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԹԻՒ

Տասն և ութը ամիսէ ’ի վեր ազգին ունեցած ամենամեծ բաղձանքը՝ ահա այսօր կատարեցաւ։ այն օրինայ տեսլակը՝ որ ժողովուրդը Սահմանադրութիւն անուանելով տարի ու կէս է ’ի վեր Բարձրագոյն Դրան կառավարութենէն թախանձանօք կը խնդրէր, Օգոստափառ Սուլթանին ստորագրութեամբը վաւերացեալ Ազգին տրուեցաւ։

Ի՞նչ պիտի ընէ հիմայ Ազգը որ կառավարութեան չնորհիւը՝ իր նեղքին գործերը ազնօրինելու համար հաստատած կանոնայը կըստացաւ օրինաւորապէս տէր ըլլալ։ արդեօք պիտի կրնայ ցրուել այն թանձր ապահանութեանց մառախուղը որ գինքը երկար ատենէ ’ի վեր պատած է։ պիտի կրնայ վերջապէս հաստատել իր պառակտեալ մասերուն մէջ այն սէրը որ յառաջադիմութեանց գլխաւոր պայմանն է ու անհետ ընել այն կողմնակի թշնամութիւնները որոնք խիստ սուղի հեծան իրեն։ պիտի կարենայ ժողովրդեան ամեն կարգի մէջ ալ միօրինակ հաւասարութիւն մը հաստատել, այն հաւասարութիւնը՝ որ Աստուած պատուիրած է, բնութիւնը կուսցնէ, ու կառավարութիւնն ու օրէնք կը հրամայեն։ — Ահա ասոնք կը բաղձայինք գիտնալ։

Եթէ ազգի մը համար Սահմանադրութիւն մը կամ սահմանադրական օրէնքներ ունենալը մեծ բան է, անկէց աւելի մեծ բան է այն օրէնքները ճշդիւ գործադրելը կամ գործադրել գիտնալը, անկէց աւելի մեծ բան է այն օրինայ հնազանդիլը ու անոնց համեմատ վարուիլը։ Ի՞նչ օգուտ պիտի քաղէ ազգը՝ եթէ մեր յուսացածին հակառակ Սահմանադրութիւնը միայն վարչութեան ձեւը փոխելու ըլլայ ու չէ կրնայ ազգին մէջ հինաւուրց ու արմատ բըռնած գէշութիւնները խլել։ Ի՞նչ պիտի շահի ժողովուրդը Սահմանադրութեամբ, եթէ դալ ձեռ աւելի ատենուան պէս՝ կողմնակցութիւնը, քսակը ու մանաւոր ազդեցութիւնք նախադահելու ըլլան Ազգային գործոց մէջ։

Սահմանադրութիւն ըսածնիս կանոնները են որոնք մեքանով թղթերու վրայ դրուած խօսք են, այսպիսի կանոններ որու ստորագրութեան վաւերացեալ ու հաստատեալ ըլլան՝ դժուար չեն կրնար զօրութիւն մը ունենալ մի չէ որ անոնց զօրութիւնը առաջուց ապահովուած չըլլայ։

Ի՞նչ ընելու է ուրեմն մեր ազգային նոր ըստացած կանոնայ զօրութիւնը՝ կամ նոյն իսկ մեր գործածած բառովը ըսելով՝ Սահմանադրութիւնը ապահովցնելու համար։ — Ըստ մեզ ահաւասիկ միջոցը։

Նախ՝ պէտք է որ ընդհանրապէս Ազգային ամեն պաշտօնատարք և մանաւանդ Բերան փոխանները ազգէ ընտրուած ըլլան։

Երբ Ազգային ժողովներու մէջ հաստուն դատողութեանց տէր, հաւատարիմ ու անաչառ խորհրդականներ ըլլան, հարկաւ այն ժողովները ազգէ ու մեծամեծ գործեր կրնան յառաջ տանիլ, հարկաւ ժողովրդին ու ազգին իրաւունքները չեն զլացվիր, ու անոնք վնաս չեն կրեր։ բայց երբոր ատոր հակառակ ժողովներու մէջ դործէ չի հասկցող, շահասէր ու միշտ ատոր անոր կողմնակցութիւն ընող անձինք խորհրդական կըլլան, տարակոյս չի կայ որ այն ժողովները ոչ միայն գործ մը առաջ չեն կրնար տանիլ, ոչ միայն ժողովուրդին և ազգին մեծամեծ վնասներ կը հասցնեն, այլ և Սահմանադրութեան հիմն ալ կը խախտեն։ Ասիկայ երկար բարակ բացատրելու հարկ չի կայ։ 1860ի Սահմանադրութեան հաստատուած ատենը տեսանք թէ ի՞նչպէս եղան երեսփոխանաց և թաղական խորհրդոց անդամոյ ընտրութիւնները անատեսի ընտրողները առանց քննելու ու տեղեակ ըլլալու թէ իրենց ընտրած անձինքը գոհացուցիչ կերպով ու խղճի մաքը պիտի կրնա՞ն կամ պիտի ուզե՞ն վարել իրենց պաշտօնը, գացին քուէներն տուին, և այս եղաւ ահա գլխաւոր պատճառ ան ատենի Սահմանադրութեան կործանուելուն։

Ընտրողները պէտք է որ ազգէ մտածեն թէ որո՞ւ համար կուտան իրենց քուէները։ ընտրեալներու անձնական հարստութիւնները չեն որ ազգին ներկայ թշուառ վիճակը պիտի բարելաւեն, այլ անոնց տաղանդը, իրաւասէրութիւնն ու գործունէութիւնը։

Առաջուց ընտրելեաց ցանկեր պատրաստելն ալ մեծ անպատշաճութիւններ ունի։ վասն զի անոնք ժողովուրդին միտքը դրաւելով իրեն խոր-

ե ժամանակ չեն ձգեր։

Երկրորդ՝ պէտք է որ Ազգային ժողովները ա ազգին իմացընեն ինչ որ կընեն։

Քանի որ Ազգային ժողովները կազմողն ազ ը պիտի ըլլայ, քանի որ անոնց տեսած գործե ը ազգին կը վերաբերին ու անոր գործերն են, ժողովուրդին իրաւունքն է իմանալը թէ Ազ գային խնդիրներն ի՞նչ կերպով լուծվեցան ու պիտի լուծվին, ի՞նչ անօրինութիւններ ու ձեռ նարկութիւններ եղան ու պիտի ըլլան, ազգա յին հաստատութիւններն ի՞նչ եկամուտ ու ի՞նչ ծախք ունեցան ևայլն։

Այս տեսակ հրատարակութիւնները ժողո վուրդին միտքը կարթնցնեն, կասկածները կը փարատեն և ժողովներու համար ունեցած հա մակրութիւնն ու վստահութիւնը կաւելցընեն։

Երրորդ՝ պէտք է որ ազգային պաշտօնա տարք իրենց գործոցը պատասխանատու ըլլան։

Մինչև հիմայ ազգին գործերուն խառնուող ները իրենց գործոցը համար անուանի և եթ պատասխանատու եղած են, երբէք իրօք։ Սոեպ տեսնուած է անանկ մարդեր որ ազգին անտուկ ները իրենց գրպաննուն մէջ պարպեր են, ազ գին չարժական կամ անշարժ ստացուածքները վաճառելով պարտքերնին հատուցեր են, մեծ երևնալու, անուն հանելու և կողմնակից շատ ցընելու համար՝ ազգին տուակը վատեր ու ա սոր անոր պարգևեր են։ Ժողովուրդը ատոնք տե սեր ու գտնուած Ազգային վարչութեանց բո ղոքեր է։ Վարչութիւնները՝ կամ այն գանգա տանաց բոլորովին ականջ չեն կախեր, կամ եր բեմն կախեր ալ են նէ՝ «ինչ որ է եղեր եղեր է, նայելու է որ այսուհետև չըլլայ», ըսեր ու մէկդի ելեր են։ Երբէք վարչութիւն մը ազգին ստացուածոցը գլխողներուն պատիժ մը չէ յատ կացուցած, չէ տուած։ երբէք դողցուած ըս ուակները ետ առնելու հնարք մը չէ մտածուած, հոգ չէ տարուած։

Այս անհոգութիւնը երկու գլխ հետևանք ներ ունեցեր է, մէկ մի՝ որ անհատատարիմ ան ձինք երբ ազգային գործերու խառնուելու ե լեր են, ուրիշներուն անպատիժ ճամբը տեսնե լով միմիայն ազգին ստակը գողնալու հնարքը մտածեր են, և ոչ անիկայ շատցընելու։ մէկ մ՚ալ որ ժողովուրդը անոնց անպատիժ ճամբը տեսնելով ոչ միայն ազգին առաջնուան պէս ըս տակ տալէ դադրեր է, այլ նաև շատ տեղեր խռովութիւններ ու թշնամութիւններ յարուց ցեր է, որոնց ցաւալի արդիւնքները այսօրուան օրս ազգը կրնկրե կոր։

Գողութեանց առաջքն առնելու համար պէտք է որ ազգը խիստ օրէնք մը սահմանէ ու այն օրինօք անաչառապես պատժէ գողը ով որ ալ ըլլայ։

Չորրորդ՝ Օրագիրները ազգային խնդրոց և գործոց վրայ ազատօրէն խորհրդածութիւններ ընելու են, ազգային ժողովոյ բոլոր անօրէնու թիւնները քննութեան տակ ձգելու են, իրենց կարծիքը յայտնելու են։ Մի միայն ժողովոյ պաշ տօնական յայտարարութիւնները չեն կրնար հա սարակութեան սիրտը հանդարտել, հասարա կութեան սիրտը հանդարտողը՝ հասարակու թեան իմացնողը թէ ազգային ժողովները իրենց պաշտօնեին ազնիկ կը կատարե՞ն կոր թէ չէ, պէտք է որ հրապարակական թերթերը ըլլան, անոնք որ հասարակութեան տերան ըլլալով աւելի ազդեցութիւն ունին։ Թող ազգը օրէն քով մը արձկրու կրքոտ վիճաբանութիւնները, այլ օրէնքին մենք ալ հիմնակուց պատրաստ ենք հնազանդելու, բայց թող թոյլ տայ որ Օրա գիրները հանդարտ վիճաբանութիւններ ընեն, ասկից, և ասկից միմիայն յառաջ պիտի գան ազ գային յառաջադիմութիւն ու Սահմանադրու թեան յարատևութիւնը։ Կրնայ ըլլալ որ Օրա գիր մը գործի մը քննութիւնն ըրած ատեն սը խալ դատում մը ընէ, սխալ կարծիք մը յայտ նէ, ազեկին պէշ ըսէ. ասկից վերաբերուելու չէ բնաւ. քանի որ հանդարտ ու ազատ վիճա բանութեան թոյլտուութիւն կայ, այն սխալ դատումն ու կարծիքը կրնան դիւրաւ չտկուիլ, և ատով հասարակութեան մտայ մէջ ճշմարտու թիւնն աւելի հաստատութիւն կը գտնէ։

Ասոնք են ահա այն հարկաւոր միջոցները՝ որոնցմով նորահաստատ ազգային օրէնքները ա պահովութիւն պիտի կրնան գտնալ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ Շաբաթի օրը (16 Մարտ) Դէր. Տէ րապահ Սրբազան Հայրը և Դէր. Ներսէս արք Եպիսկոպոսը Պայրամի տօնին առթիւ արտաքին գործոց պաշտօնեայ Բարձ. Աալի փաշային շը նորհաւորութեան երթալով, Նորին Բարձրու թիւնը սիրալիր ընդունելութիւն մը ընելէ ե տև՝ խնայուցեր էր թէ Ազգային Սահմանադ

բութիւնը Օգոստափառ Ինքնակալին բարձր հա-
ւանութեամբը վաւերացած է. հետևաբար հը-
բաւիրեր էր Տեղապահ Սրբազանը որ այս ե-
րեքշաբթի օրը Բարձրագոյն Դրան հաստատած
Ազգային Ծանձնաժողովին անդամոյը հետ իւր
ապարանքը երթան և Սահմանադրութեան վա-
ւերացեալ օրինակին ընդունին իրմէ.

Ա յս ուրախալուր հրաւէրին համեմատ, ե-
րեքշաբթի օրը Դեր. Տեղապահ Սրբազանը և
Ծանձնաժողովոյ Մեծապատիւ անդամները Բարձ-
րապատիւ Ալի փաշային ապարանքը երթալով
Օգոստափառ Ինքնակալին յատուկ հրովարտա-
կաը վաւերացած և ազգիս շնորհուած Սահ-
մանադրութիւնն ընդունեցին նորին Բարձրու-
թենէն.

Հետևեալ օրը՝ Չորեքշաբթի՝ կայսերական
բարեխնամ կառավարութեան հրամանին հա-
մեմատ Սահմանադրութիւնը ազգին կողմէն
ընտրուած քննիչ Ծանձնաժողովին ներկայացու-
ելու համար, Դեր. Տեղապահ Սրբազանին նա-
խագահութեամբը Ղալաթիոյ Սուրբ Լուսա-
ւորիչ Եկեղեցին ժողով մը գումարուեցաւ, ուր
ներկայ էին թէ Բարձրագոյն Դրան կողմանէ
հաստատուած Ծանձնաժողովը, թէ քննիչ Ծանձ-
նաժողովը և թէ առժամանակեայ վարչութեան
խառն ժողովը, և հոն վաւերացեալ Սահմա-
նադրութիւնը ազգային քննիչներուն ներկայաց-
ուելէ ետև, ժողովը որոշեց որ կայսերական
կառավարութեան հրամանին համեմատ այսօր՝
Շաբաթ՝ ժամը 4ին երեսփոխանական ընդհա-
նուր ժողով գումարուի ի Պատրիարքարանն և
վաւերացեալ Սահմանադրութեան գործադրու-
թեանը համար պէտք եղածը անօրինուի.

Մ...

Շաբաթ օրը, 23 Մարտ, նախկին երեսփո-
խանական Ընդհանուր ժողովը Պատրիարքարա-
նի մէջ գումարուեցաւ ընդ նախագահութեամբ
Ամենապատիւ Տեղապահ Սրբազանին.

Ներկայ եղող եկեղեցականաց և երեսփո-
խանաց թիւը երկու հարիւրի մօտ էր. Երբէք
այնքան երեսփոխանաց ընդհանուր ժողովոյ մը
մէջ գտնուելնին չէր տեսնուած. կերևայ որ ազ-
գին ծառայելու առիթն եկած ըլլալը ամենքն
ալ հասկցեր էին. Թշնամութիւն արտայայտող
խոշտերը դեմքերու վրայէ աներևոյթ եղեր էին,
ու անոնց տեղ ուրախութ ժպտումներ ու սիրոյ
նշոյլներ կը տեսնուէին ամեն երեսներու վրան.

Ընդհանուր ժողովոյ Ատենապետի փոխա-
նորդ Աղաթօնեան Մկրտիչ աղան առեանը բա-
նալէ ետև, Ասլանեան Ստեփան պէյը կայսե-
րական հրովարտակին ու Սահմանադրութեան
թարգմանութիւնները կարդաց. Ա յս ընթերցմանց ա-
ւարտումէն ետև ժողովը անմիջապէս կայսերա-
կան կառավարութեան շնորհակալութեան և
երախտագիտութեան ուղերձ մը խմբագրել որ-
ուաւ, զոր ամեն ժողովականք մասորագրեցին.
Յետ այնորիկ ժողովը որոշեց որ Սահմանադրու-
թեան ժամ մը առաջ գործադրութեանը մասին
պէտք եղած անօրէնութիւնները ընելու համար
տասը հոգիէ բաղկացեալ Ծանձնաժողով մը կազ-
մուի գաղտնի քուէարկութեամբ.

Քուէհամարի գործողութիւնը երկուշաբթի
օրուան Թողով և 8 քննիչներու յանձնելով,
ժողովը ցրուեցաւ.

Ա յս որոշման համեմատ երկուշաբթի օրը
քննիչները Պատրիարքարան երթալով քուէհա-
մարն ըրին.

Ա հաւասիկ Սահմանադրութեան գործադ-
րիչ Ծանձնաժողովոյ անդամոյ անունները իրենց
քուէից կարգաւ.

Ստեփան Պէյ Ասլանեան.	քուէ.	69
Մկրտիչ Աղա Աղաթօն.	«	67
Յովհաննէս Էֆէնտի Սուրէնեան.	«	52
Վարդերես Աղա Մխաքեան.	«	47
Գրիգոր Էֆէնտի Մարկոսեան.	«	42
Ալթուն Տիւրրի Էֆէնտի.	«	40
Յովակիմ Աղա Նէվրուզեան.	«	39
Մարտիրոս Աղա Միւհէնտիսեան.	«	52
Գիւսակ Թորոս Պէյ.	«	29
Պօղոս Աղա Աչընանեան.	«	29

Գահիրէյէն կը գրեն մեզ թէ տեղւոյն Տէր
կարապետ անուն այրի Քահանան իր ամուսնոյն
մեռնելէն ի վեր անվայել յարաբերութեանց
մէջ կը գտնուի եղեր Էֆէնտի մը հետ. Եկե-
ղեցւոյ և վարժարանի հոգաբարձութեանց պաշ-
տօնը վարող անձինք բնաւ ոչ վարժարանին յա-
ռաջադիմութեանը և ոչ ալ եկեղեցւոյ պայ-
ծառութեանը կը հսկեն եղեր.

« Ա յս հաստատութեանց եկամուտները կըսէ
մեր նամակագիրը, չարաչար գործածուելէ ե-
տև՝ բնաւ մէկն ալ չի գիտեր, նոյն իսկ քա-
կայութեան Էմմանուէլ Վարդապետի որ՝ տեղ-
ւոյս ազգային ժողովի նախագահն է, թէ եկե-

Մէկ նոր աղաւնութիւն՝ իբր հակակշիռ՝ նոր առաքինութիւն մը կուգէ , ամեն մէկ նոր իրաւունք նոր պարտաւորութեան մը կենթարկէ զմարդ . մարդկային իրաւ անհաւասարութիւն օրինաց մին է այս :

ՇԱՍԼԸ.

Գիրք մը կայ՝ որուն թերթերը ամեն լեզուաւ կը տպուին ու կը հրատարակուին . աշխարհիս կենդանի պատկերն է այն՝ ուր ամենեն բարձր խորհրդածութիւնները , ամենեն ծանր խնդիրները , քաղաքական եւ կրօնական խնդիրները , փառքի եւ ազատութեան խնդիրները , գանձային խնդիրները , խաղաղութիւնը , պատերազմը եւ արդարութիւնը ազատ եւ աներկիւղ վիճաբանութեանց կենթարկին , կը յուզուին , կը պարզուին եւ ամենքն ալ մարդուս առօրեայ շահերը շօշափելով ազգերուս մեծ դատաւորին խղճին կը յանձնուին : Օրական թերթեր , անվերջանալի աշխատութիւններ են անոնք , որք ամեն գիշեր կը մեռնին , ամեն առաւօտ կը վերածնին , եւ որոնք միշտ առելի եռանդուն , առելի անաչառ ու խիստ լեզուով կը խօսին՝ օրուան խորհրդածութիւնը առջի օրուանին կցելով , իմացականութեան ազդ առնելով , ժողովուրդները զարթուցանելով եւ անընդհատ անոնց պօռալով . «Ցառաջ , յառաջ :

Աչքի անցուր անգամ մը մամուլի սա թերթերը որք տակաւին խոնաւ են , եւ անա ինքզինքդդ Պօլիս , Սպանիա , Լօնտրա , Բարիզ , Մօսկովա կը գտնես : Անա Եւրոպան , ուր անբարոյականութիւնը թագաւորներուն գահերը կը կործանէ . Ասիան , ուր ազգերը կ՚անեղեւութեանան՝ իմացականութիւն չունենալնուն համար : Ամերիկան իր քաղաքներովը ու անապատներովը , ուր կը ճշմարտի յուսաւորեալ ազատութեան եւ վայրենի ազատութեան կրկին տեսարանը : Ամեն օր , ամեն ժամ երկրագունդիս բոլոր դէպքերը կը կարդաս . ոմս պատերազմ մը , պաշարում մը , դաշնադրութիւն մը , ոմն արքայաժողով մը կամ ժողովրդային ժողովի մը տաք վիճաբանութիւնները :

Ա՛լ չկայ մէջ զաղտնի ժողով , ոչ մուր քաղաքագիտութիւն , եւ ոչ ալ ծածուկ դատաճանութիւն : Թագաւորներուն դահլիճները կը բացուին , ժողովուրդներուն ճայռածքը միջեւն ելաս կը բախանցեն եւ ամեն կողմէ ճշմարտութիւնը կը բղխի :

Մարդկային մտքին անսահման պատկերն է այս ոգիին եւ նիւթին յաւիտենական կռիւը , ուր ամեն տեղ լուսաւորութեան յառաջադիմութիւնները կը տեսնուին , եւ ուր մարդկային սեռը կը

ղեղին տարուէ տարի ինչ մուտք ունի և ինչ ծախք . եկեղեցականներէն մէկը՝ եկեղեցւոյ ե֊րեք հարիւր ոսկի եկամուտ բերող մէկ չէնքը՝ տասը տարուան համար 100 ոսկի վարձով բըռնած է . ուրիշ մը՝ առանց տոկոսի եկեղեցիէն ստակ փոխ կառնէ և վճարած ատեն ստակի տարբերութենէն հարիւրին 3—4 շնաս կը հասցունէ . . . »

Խիստ ցաւալի է տեսնել որ Թահիրէի մեր֊ազգային գործոց մէջ ալ ուրիշ տեղերու պէս անկարգութիւններն ու ապօրինաւորութիւնները պակաս չեն : Արդեօք երբ պիտի վերջանան բոլոր այս դէշութիւնները , ո՛վ Տէր իմ . . .

Զմիւռնիոյ մէջ հրատարակուած Էմբոսթալ անուն Գաղղիարէն Օրագրին մէջ կը կարդանք որ Ծաղիկ ազգօգուտ և ազատախօս Օրագրին հրատարակութիւնը կառավարութեան կողմէ արգիլուեր է՝ Էմբոսթալ֊ին հրաման չունենալուն համար :

Էմբոսթալը մեծապէս կը սխալի . Ծաղիկը հրատարակութեան հրամանը սովորական կերպով կառավարութենէն երկու տարի է որ ընդունած է :

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ ուրեմն անոր խափանման պատճառը . — Իր յանցանքը . յանցանք ազատախօսութեան , յանցանք անկողմնապահութեան , յանցանք ազգասիրութեան :

Մե՛ղք , հազար անգամ մե՛ղք ու ամօթ . . . չորս միլեոն հոգիէ բաղկացած ազգ մը չի կրնար կոր պահել երկու երեք ազատախօս թերթեր , ու Վիքթօր Լանկլուա կելլէ Եւրոպայի կը քարոզէ որ մեծ յառաջադիմութիւններ կընէ կոր Հայոց Ազգը . . . Մութէ ազդերնիս թատերական կատակերգութիւն խաղալո՞ւ ելեր է , պէտք է որ վերջապէս գիտնա՛նք . . . . Կիմանանք որ Տէտէեան Տպարանըն ալ դոցուեր է :

ՅԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆ (1)

Երբ մանուկը ամեն բան ընելու իրաւունքը ունի , պէտք է որ ամեն բան դատելով ընտրելու տաղանդը ունենան այն մարդերը զոր կուսուցանէ այն : Մանուկը որչափ համարձակ ըլլայ , այնչափ աւելի կը պահանջէ որ իր ընթերցողները անդրդուելի հանճար և ուղիղ ու կորովի միտք մ՚ունենան : Ամեն

1 Այս յօդուածը Ծաղիկ օրագրին թարգմանած է :

քայլէ' զատ զատ դեպ 'ի մահ', եւ երամովին դեպ 'ի ազատութիւն :

Այս գիրքը, որ ամեն լոյսերեն օգուտ կը քաղէ, եւ որն որ ամեն տեսակ գիտերով կը ճոխանայ. հոգւով, հովով, ջուրով, վերջապես ամեն տարրերով եւս առաւել կը բազմապատկի ու կը տարածուի ամեն տեղ : Կը հրատարակուի այն եւ անա միլիոնաւոր անձանց ձեռքը կանցնի, միլիոնաւոր նայուածքներ անոր վրայ կը հաստատուին : Քաղաքէ 'ի քաղաք, երկրէ յերկիր կը վազէ կերթայ այն' բոլոր գլուխները շարժելու, բոլոր սիրտերը յուզելու, եւ ժողովուրդներուն մէջ ադեկը եւ գիշը, մոլորութիւնը եւ ճշմարտութիւնը ափռելու, վերջապես քանոզ երկնելու համար, քանոզ, որ աշխարհին ստեղծմանէ յառաջ է : Անա այս է այն նոր, իմացական եւ անընդդիմակայ զօրութիւնը, որ կրնայ կործանել մարդկային հիմնադրութիւնները, աներեւութացնել հաստատը եւ սպանել ժողովրդոց հոգին: Ճշմարտութիւն մ'է թէ արդեն պարբերական հրատարակութիւնը աշխարհիս թագուհին է. ազգերը անոր շնորհիւ իրարու կը ճերկային, ամենքն ալ գիրար կը դիտեն եւ կը դատեն : Բայց սակայն ճնացեալ իշխանութենէն անիւները տակաւին կը շարունակեն իրենց խոր արահետներուն մէջ դառնալու : Ամենեւին չեն հասկնար անոնք թէ ինչ է եւ ինչ կրնէ մամուլը, չեն տեսներ թէ մամուլը, որուն միայն գրաքննութիւնը, մաքսը, բանտը եւ ոստիկանութիւնը կը հակադրեն (օբօգէ) այս ժամուս որ կը խօսիմ' այնպիսի անդիմադրելի յեղափոխութիւն մը կը կատարէ որուն նմանը դեռ դղրդած չէ աշխարհս . թէ այն' ամեն բան փոխելու կը ձգտի. թէ ինչ որ մութին մէջ կը գործուէր' ալ այսուհետեւ պէտք է որ 'ի տես եւ լուր աշխարհի գործուի.* թէ բագաւորներուն զօրութիւնը կը նուազի եւ անոնց վեհապանութիւնը կ'անհետի : Այս իշխանութիւնները չեն տեսներ եւ չեն հասկնար այս զօրութեան ինչ ըլլալը, եւ' անմտաբար իրենց հպարտութենեն առաջնորդուելով' անա բանակներ կը կազմեն, կը յարուցանեն, զինուորներէ կը շրջապատուին, բրունի զօրութեան կը դիմեն' մոռնալով մտքին յառաջադիմութիւնները, մոռնալով այն սարսափելի խօսքը, զոր մեծ ժողովուրդ մը իր յաղթութեան մէջ արտասանեց եւ որ է, «Մ'տային սուրընները» :

Ո՛հ, քանի անգամ մը գիտնան ուրեմն իշխանք թէ անհնազանդելի է այն յեղաշրջումը որ կը շարժէ աշխարհս :

Այն օրէնքը որ մարդկային ազգը դէպ 'ի յառաջադիմութիւն կը մղէ' բնութեան մի մեծ օրէնքն է : Իշխանք չպիտի կրնան յետս շրջել ժողովուրդներուն յառաջադիմող քայլերը, չպիտի կրնան արգելուլ պատմութիւնը իր ընթացքը շարունակելու եւ նպատակին հասնելու :

Բայց երբ չեն կրնար յաղթանակել այս շարժումը, գէթ դեռ ժամանակ ունին զայն վարելու : Օրագիրներուն մէջ ինչ վտանգ կայ. —մոլորութիւնը : Կրթէ ուրեմն ազգերը որ ճշմարտութիւնը ճանչնան, հոգին իշխանութիւնը հակադրէ իմացականութեան ստութիւններուն, աշխատէ որ ծլին եւ ուռճանան գեղութեան, արդարութեան, պարկեշտութեան նախնական բողբոջները որք մարդոս բուն հութիւնը կը կազմեն :

Անա ժողովուրդներուն ուզած հոգին այս է. ասոնք Արարչեն ընդունեցին զայն եւ օրենսդիրք միայն զայն մարելու աշխատեցան : Ամենքն ալ ջանք դրին անդամալուծելու համար մարդս, պէտք է ուրեմն որ բժշկուի անիկա կատարելապէս : Բացարձակ թագաւորները տգիտութեան եւ ստութեան մէջ կը գտնեն իրենց ապահովութիւնը. բայց ժողովրդային թագաւորները գիտութեան եւ ճշմարտութեան մէջ պիտի գտնեն իրենց ապահովը :

Է. Մ.

* Հիմա Եւրոպայի մէջ 2142 լրագիր կը հրատարակուի 227 միլիոն բաղկացեալ ժողովուրդի համար : Ամերիկան 988 լրագիր ունի 39 միլիոն բաղկացեալ ժողովուրդի համար. 27 լրագիր ալ Ասիան ունի որուն բնակչաց թիւն է 390 միլիոն : Ափրիկէի մէջ 12 եւ Ովկիանիայի մէջ 7 լրագիր կայ, առաջինը 60 միլիոն եւ երկրորդը 20 միլիոն բնակիչ ունի : Արդ բոլոր տիեզերաց մէջ 3176 լրագիր կան, որք այս ժամուս 100 միլիոն մարդու կը խօսին :

Այս ծանօթութիւնը 1834ին գրուած է, 1863ին անշուշտ շատ աւելի է տիեզերքին ամբողջ հրապարակային թերթերուն թիւը :

ԸՈՒԿԱ

ՋԻԹԱՊՏՈՒՂԸ

ԱՆՁԻՆԲ

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. ծեր գեղջուկ.
ԱԿՈՒԼԷՏԱ ՏԸ ԹՕՌՌԷԿՈՒԱՆՕ. իր կինը.
ՄԷՆՋԻԿՈՒԼԱ. աղջիկնիկ.
ԱԼՕՅԱ. դրացին.

(Դիւղի փողոց մը)

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. *Մեծ Աստուած, ինչ օդ է այս. հիչ*

Էկ անգամ մը լեռնէն ինջած առենս առանկ մրրիկ մը չէի բռնուեցայ, կարծեցի թէ երկինքը պիտի ծածկի ու ամպերն ալ գետինը պիտի ինկան . . . Ան ուտելիքս պատրաստ ըլլար, ով գիտէ, դուցէ ինս տակաւին պատրաստել չէ խորհած անգամ, չեռինն անցնի։ Է՛, դուռը բաց Մէնէլիկուէլլա. աղջիկս։ Շատ աղէկ ամենքն ալ առակաւին կը քնանան։ Ահաւասիկ որ Թօռուէկուանօ, քեզ կըսեմ, կը լսես կոր։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Ցիտնա. ինչ է այդ հայր իմ, դուռը կոտրել է միտքդ։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Սա ալ նայէ ինչ կըսէ հիմայ, ուր է մայրդ աղջիկ։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Դրացինէն տունը գնաց անոր հետ մեռաքսի կործերը եփելու համար։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ժամտախտը տանի մեռաքսի կործերն ալ, գինքն ալ, քեզ ալ։ Շուտ գնա կանչէ։

ԱԿՈՒԼՏԱ. (Գալով) Տէ՛, տէ՛, պարոն տակնուվրայ ընող։ Սա նայէ, լեռնէն քիչ մը կոտրտուք վայտ է բերեր տէյլ ինչ ընելը չիյտէ կը պօռայ։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ի՛նչ, կոտրտուք վայտ մի՛. որչափ դիւրին է ղուրցելը, ես ինչ քաչեցի մինչեւ որ ասոնք ձեռք ձգեցի։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Շատ աղէկ, չատ աղէկ . . . բայց այդ ինչ վիճակի մէջ ես, ադ ինչ եղեր է վրադ գըլուխդ։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ատուրի մէջ լինկած հացի պէս թըրջեցայ։ Շուտ ըրէ կը խնդրեմ քիչ մը ուտելիք բեր կենիկս։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Էյ ինչ կուզես որ բերեմ, բան մ'ալ չի կայ։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Ցիտնա, հայր իմ սա վայտը որչափ թրջեր է։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Անտարակոյս, բայց մօրդ հարցուներս նէ՝ վրան ցող է իջեր կըսէ։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Եւ աղջիկս, դնա երկու հաւկիթ բեր հօրդ որ ուտէ . . . Թօռուվիո՛, աղէկ դիտեմ որ սա ձիթենիին տունկը անկելը մտքդ անգամ չանցաւ, մեղք որ այնչափ ալ պատուիրեցի։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Նայած չըլլայի նէ՝ այսքան ուշացած կըլլայի։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Շատ աղէկ, ուր անկեցիր նայիմ։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Հոն թիզենիին քովը, օր մը ուր տեսայ նէ քեզ դիտեմ։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Հայր իմ, կերակուրդ պատրաստ է։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Գիտեմ ինչ մտածեցի էրիկս։ Այս օրուան անկած բաղաջդ, ասկից վեց եօթը տարիէն չորս հինգ բեռ ձիթապտուղ պիտի տայ, կամաց կամաց անոր տակի բաղաջներէն ապրիս անդին տընկելով, քանի եւ հինդ երասուն տարիէն ձիթենեաց մեծկակ ու աղուոր դաշտի մը տէր պիտի ըլլաս պիտի։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Իրաւ անանկ է, աղէկ մտածեր ես։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Անկէց դատ ուրիշ ինչ անցաւ մտքէս գիտես նայէ, մտիկ ըրէ։ Ձիթապտուղները ես կը ժողվեմ, դուն էշովդ չուկան կիջեցնես, Մէնէլիկուէլան ալ ասոր անոր կը ծախէ։ Բայց դուն ալ աղջիկս, աղէկ միտքդ պահէ ինչ որ կըսեմ. մէկ բեռը 10 ոսկիէ վար չի պիտի ծախես հա։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ինչ 10 ոսկի, խլիզիս կը դպչի աղ, 3 ոսկիի տուր դնա։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Դուն սուս եղիր, գիտես ան անկած բաղաջդ ինչ աղէկ ձիթապտուղի բաղաջ է։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ինչ ըլլայ ըլլայ, իմ գուբցած գինս բաւական է։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Սուս եղիր ըսի, արհնա գլուխս մի հաներ։ Մտիկ ըրէր աղջիկս ինչ որ ըսի. 10 ոսկիի կը ծախես, ատակ մը վար չես տար։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ակնէ իր գիտցածը կըսէ. հոս եկու աղջիկ, քանիի պիտի ծախես նայիմ։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Քանիի որ կուզես հայր իմ։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Ինչպէ՞ս, անոր խօսքը մտիկ պիտի ընես. հոս եկուր, քանիի պիտի ծախես։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Քանիի որ կուզես մայր իմ։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Տասը ոսկիի։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. (Բարկացալով). Դուն ողորմէ Աստուած իմ. 10 ոսկիէ մի՛։ Նայէ աղջիկս քեզի կըսեմ, եթէ իմ ըսածս չի կատարես, ոտքիդ երկու հարիւր հարուած կուտես դիտցած ըլլաս։ Ըսէ նայիմ քանիի պիտի ծախես։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Քու ըսածիդ պէս հայր իմ։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. 3 ոսկիի։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Այո՛, հայր իմ։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Ի՞նչ կըսես կոր, ինչ կըսես կոր, այո՛ հա. (Կը ծեծէ աղջիկը) դնա ինծի անհնազանդութեան ինչ ըլլալը գիտցիր որ մէյմալ չընես։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Զգէ տա խեղճ աղջիկը։

ՄԷՆԶԻԿՈՒԼԱ. Ա՛հ, մայր իմ, ան հայր իմ՝ մի մեռցունեք զիս։

ԱԼՕՑԱ. (Ներս գալով.) Ի՞նչ է սա դրացին. ինչու սա աղուոր աղջիկը կը ծեծէք կոր։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Ա՛հ պարոն, սա գինով չուն էրիկս է պատճառը. ամեն բան կուզէ որ անկուտի տայ, տունս քակել կուզէ։ Ընկերդի չաի խոչոր ձիթապտուղները . . .

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Չօրս ոսկորներուն վրայ երդում կընեմ որ ցորենի հատիկի խոչորութիւնն անգամ չունին։

ԱԿՈՒԼՏԱ. Ես կըսեմ որ ունին։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ես ալ կըսեմ որ չունին։

ԱԼՕՑԱ. Տէ նայինք տիկին, չնորհք ըրէ քիչ մը քու սեւնեակդ գնա, ես հիմայ կը լմնցնեմ այս բանը։ (Ակուռետա կերթայ)։ Հիմայ պատմէ նայիմ դէ-

բացին, ինչ կայ, ինչ ունիք։ Նայիմ սա ձիթապտուղներդ. եթէ քսան բեռ ալ ունիք, ես կառնեմ։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ան չէ պարոն, ան չէ։ գործը քու կարծածիդ պէս չէ։ Ձիթապտուղները տուներնուս մէջ չեն, տակաւին պարտէզնուս մէջ են։

ԱԼՕՑԱ. Ուրեմն հոս բեր, ինչպէս որ խոստացար քանիի կը ծախուի նէ այն գնով ես կառնեմ։

ՄԷՆԶԻՆՈՒԷԼԱ. Մայրս տասն ոսկի կուզէ բեռին։

ԱԼՕՑԱ. Շատ սուղ է։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Ա՛յնպէս չէ պարոն։

ՄԷՆԶԻՆՈՒԷԼԱ. Հայրս ալ երեք ոսկիի կուզէ տալ։

ԱԼՕՑԱ. Նայիմ, մէկ օրինակ մը չունիք։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Աստուած իմ. չեմ ուզեր հասկնալ պարոն։ Ես այսօր ձիթենիի բողբոջ մը տնկեցի, կըսկիծ կըսէ որ վեց եօթը տարիէն չորս հինգ բեռ ձիթապտուղ պիտի տայ, ինքը պիտի ժողվէ. ես չուևան պիտի իջեցնեմ, աղջիկս ալ պիտի ծախէ, բայց բեռը 10 ոսկիէն վար չի պիտի տայ. ես ալ կըսեմ թէ չէ 5 ոսկիի պիտի տայ, ան չէ կըսէ, ես հա՛ կըսեմ, ահա կուինիս այս է։

ԱԼՕՑԱ. Խնդալու բաներ են ատոնք, ասանկ բան մը տեսնուա՛ծ է. բողբոջը նոր էք տնկեր ու հիմա՛ կուզ աղջիկնիդ կը լացընէք։

ՄԷՆԶԻՆՈՒԷԼԱ. Իրաւ է, ինծի մեղք չէ պարոն։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Մի՛ լար աղջիկս. խեղճ աղջիկ իր ծանրութեան չափ ոսկի կարժէ։ Գնա՛ աղջիկս, պըտնա՛ սեղանը պատրաստէ, լացդ մոռցի, կայնէ երբոր ձիթապտուղները ոտակ ընենք ամենէն առաջ քեզի թաչկինակ մը կառնեմ։

ԱԼՕՑԱ. Մնաս բարով դրացին, ներս մտիր գոնէ ալ ու կնկանդ հետ նայէ որ խաղաղ ապրիս։

ԹՕՌՈՒՎԻՕ. Երթաս բարով։

ԱԼՕՑԱ. (Միևնակ). Իրաւ որ այս աշխարհիս մէջ ա՛նանկ բաներ կը տեսնենք որ խելքէ միտքէ դուրս են։ Շատ բան. ձիթենիները տակաւին չեն բուսեր, անոր պտուղներուն համար կը կռուըտին։

Օրագրոյս 1914 Յունուն մէջ Եւրոպացի հեղինակաց մէկ քանիներուն կանոնց ինչ ըլլալնուն համար ունեցած կարծիքներնին հրատարակեր էինք։ Մենք՝ ոչ թէ այն հեղինակաց կարծիքէն ըլլալնուս էր որ հրատարակեցինք զանոնք, այլ մեր ընթերցողաց հասկցնելու համար էր որ Եւրոպայի պէս լուսաւորեալ տեղ մը տակաւին ինչ մարդեր կան որ կանոնց արժէքը չեն գիտեր ու անոնց վրայ ծուռ գաղափարներ ունին։ Մեր բուն նպատակը ահա այս էր։

Դժբաղդաբար մեր այս նպատակը՝ խախտ մեկնուելով, երկու չաբաթէ՝ի վեր է որ անհամար գանգատներ լսեցինք թէ՛ արանց եւ թէ՛ կանանց կողմանէ։

Գեղեցիկ սեռին ներողամտութեանը արժանի ըլլալու մտօք՝ ահա այս անգամ ուրիշ հեղինակաց եւ երեւելի անձանց կանանց համար ըսածներնին կ՛օրինակենք։ Ընթերցողք պիտի տեսնեն թէ ինչ է մեր կարծիքն այս մասին եւ թէ իրօք՝

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԿԱՆԱՅՔ

— Կանայք աչխարհիս ամենագեղեցիկ կէս մասըն են. Ժ.—Ժ. ՌՈՒՍՈ.

— Կինը տիեզերիս դլուխ գործոցն է. ԼԷՍՍԻՆԿ.

— Կինը՝ մարդոյս երջանկութեանը ու զարդարանքին համար Աստուծոյ տուփէն հանուած ամենէն աղուոր ու ամենէն սուղ (ականաւոր) զարդն է. ԿԻՒՑԱՐ.

— Կինը արարածոց մէջ ամենակատարեալ էակն է. ՊԱԼԶԱՔ.

— Աստուած որ երիկ մարդն ստեղծելէն ղպէաց, երբէք չի ղպէաց կինն ստեղծելէն. ՄԱԼԷՈՊ.

— Կանայք երիկ մարդոցմէ աւելի կարժեն, եւ անոնցմէ աւելի անձնանուէր են. ՏԻԿԻՆ ՏԸ ԲՐԻՒՍՔԷՕ.

—Կին մը ինչ եւ ալ ըլլայ Աստուածածնէն ԱՐՔ. ՄԱՏԱՄ ՏԸ ՊԱԹԷԼ.

—Կինը չ'ըլլայ նէ երիկ մարդը խստաբարոյ ու կոչտ մէկը կ'ըլլայ. ՇԱՔՈՊՐԻԱՆ.

—Ամեն երեւելի բաներու սկզբնապատճառը կինըն է. ԼԱՄԱՌԹԻՆ.

—Պատուեցէք կիներները, վասն զի մեր կենաց ընթացքին վրայ երկնային վարդեր կը ցանեն. ՇԻԼԼԷՐ.

—Կինը մարդոյս հոգին է. ՐԻՔՈ ԼԸՕՈՒ.

—Աչխարհիս էն աղուոր թռչունն է. ԱԼՖՈՒԷՏ ՏԸ ՄԻՍՍԷ.

—Եթէ կինը չըլլայ երիկ մարդը ապրելու ճար բան չը դիտնար. ՄԵՒՆ.

—Ի՛նչ որ սիրելի է ; կնոջ հանդամանք ունի. ԼԱ ՄԵԹՐԻ.

—Ինչ որ հաճելի է, կինը կը բուրէ. ՏԻՒՔԱԹ.

—Երիկ մարդոց բոլոր արամաբանութիւնները չեն կրնար կնկան մը մէկ զգացման արժէքը ունենալ. ՎՕԼԹԵՐ.

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՒԻԼԲԵՆԻ Յ. ՓԻՒՐՓՃԵԱՆ
Կ.–ՊՕԼԻՍ, ՓԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ

ՏՊԱՐԱՆԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՉԷ ՀԱՆԴԻՍԻՍ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆԸ